

IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO POKYČIAI: IR NERIMAS, IR DŽIAUGSMAS

Rita Makarskaitė-Petkevičienė
Vilniaus universitetas, Lietuva

Lapkričio pabaigoje Lietuvos prezidentas pasiraše Švietimo įstatymo pataisas. (https://www.smm.lt/web/lt/pranesimai_spaudai/naujienos_1/po-dveju-metuikimokyklinio-ir-priesmokyklinio-ugdymo-pokyciai). Nuo 2023 m. pagerės sąlygos socialinės rizikos šeimoms auginančioms priešmokyklinio amžiaus vaikus (5-6 m.), nes savivaldybės įpareigotos užtikrinti ikimokyklinį ugdymą visiems vaikams. Dalis savivaldybių šią žinią sutiko su nerimu ir nepasitenkinimu. Gali kilti klausimas apie kokį vaikų skaičių, padidinančių priešmokyklinukų gretas, kalbame. Tokių vaikų būtų apie 1500 kasmet. Tai nėra didelis skaičius 60 savivaldybių, t. y. vidutiniškai po 25 vaikus kiekvienai. Žinoma, kiekviena savivaldybė skirtinga: vienos jų didelės, kitos - mažos; vienose daugiau socialinės rizikos šeimų, kitose – mažiau. Susisiekus su viena kita savivaldybe, paaiškėjo, kad jos kaip ir nemato didelių problemų. Viena jų padidėsiantį vaikų skaičių skaičiuoja ant pirštų, kita tokį vaikų turės du kartus daugiau, bet galvojama, dirbama šia linkme: kur bus ugdomi į priešmokyklinį ugdymą išsiliejantys iki šiol dar darželio nelankę vaikai, kaip jie bus atvežami iki ugdymo įstaigos, kaip jiems sukurti patraukią ugdymosi aplinką ir pan. Tačiau matėme ir kitokią reakciją. Štai televizijos laidose pasiskantys kai kurių savivaldybių atstovai piktinasi, kad su jais niekas nederinama, kad savivaldybėms stinga lėšų, neturi darželių, kad per didelės vaikų grupės juose. Gal tikrai per didelį kiekį funkcijų perkélėme savivaldybėms? Žinoma, jos arčiau vaiko, tačiau labai skirtinges, skirtinges vadovai ir jų supratimas apie švietimą. Todėl kyla klausimas, ar galime jomis šimtu procentų pasitikėti. Visuomenės sveikatos centro reikalavimai dideli, ugdymosi erdvės nesukurtos, viešieji pirkimai, net turint lėšų, kartais stringa, o pirkimas už mažiausią kainą dažnai nieko bendra neturi su kokybe. Greitai ir gerai tuo pačiu metu dažniausiai nebūna. Kita vertus, kai kurios savivaldybės išvargintos eilių į darželio grupes formavimo, kitos –mokyklu tinklo pertvarkos, trečios – neturi pedagogų, tačiau visuomet jos pirmiausia siekia atlieti dirbančių tėvų interesus, o ne tų, kuriems moka pašalpas. Daug problemų, daug nežinomųjų ir baimės, kaip juos suvaldyti.

Savivaldybėms antrina darželiaus lankančių vaikų tėvai, neva, jų vaikams pablogės ugdymo sąlygos, niekas nebeužtikrins ugdymo kokybės: grupės pilnos, jose netenkinamos higienos normos. Tėvų forumo, Šeimų ir tėvų asociacijos ir kitų organizacijų atstovai tai supranta kaip privalomojo ugdymo ankstinimą, kelia bemaž tuos pačius klausimus kaip dalis savivaldybių, akcentuoja specialistų trūkumą. (<https://tevuforumas.lt/2020/11/atviras-laiskas-seimo-nariams-del-mokyklos-pradzios-amziaus-ankstinimo>) Jiems neramu, ar jų penkiamečiai vaikai nebus pasodinti į mokyklinį suolą ir neteks skaityti, rašyti, atliliki užduotis pratybų sąsiuviniuose kaip kokiam pirmokui. Gaila, kad tėvai mano, jog nebus atsižvelgta į amžiaus tarpsnio ypatumus, nebus ieškoma priešmokyklinio ir pradinio ugdymo dermės ar perimamumo. Reikia pasakyti, kad mažųjų ugdymas per pastaruosius

30 metų žengė tolyn, net ir pradinėje mokykloje vaikai veikia įvairiose erdvėse, skirtingose edukacinėse aplinkose. Kaip žinia, nei vadovėlis, nei pratybų sąsiuviniai nėra privalomi. Tai tik vienos iš daugelio mokymosi priemonių. Vadovėliai ir sąsiuviniai - tai mokytojo, dirbančio su konkrečia klase ar grupe, bendradarbiaujant su ugdytinių tévais, pasirinkimas. Priešmokyklinio ir pradinio ugdymo specialistai pasakyti, kad be vadovėlio, pratybų sąsiuvinio yra daugybė priemonių ir kitų būdų kaip mažą vaiką sužadinti ugdomają veikla, kaip jam atnešti mokslo tiesas ir pan.

Kartais klausaisi tokį TV reportažą ir darosi labai liūdna, nes toje tévų kalboje randi siunciama žinutę: man rūpi tik mano vaikas, jis lanko darželį ir tik jam nepabloginkite salygų. Tad, suprask, kas man tie 1500 nepažįstamų vaikų! Ir tegul ta „skurdo kultūra“ auga, tik tegul aplenkia mano kiemą, ir mano vaikus.

Kur kas rimtesnė problema specialistų stoka ir ugdymo programos. Karantino salygomis visi supratome, koks svarbus mokytojas ir kaip mes, tévai, kad ir kokie tobuli ir šaunūs būtume, jo negalime pakeisti. Stinga ne tik ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokytojų, bet ir logopedų, specialistų pedagogų. Nors jau yra ir gerų žinių - Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos kartu su Europos socialinio fondo agentūra paskelbtą konkursą laimėjusios aukščiosios mokyklos įsipareigoja per du metus perkvalifikuoti daugiau nei 800, tame tarpe ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo, mokytojų (<https://www.svietimonaujienos.lt/dar-600-mokytoju-gales-igytि-galimybe-mokyti-keliu-dalyku/>). Taigi, mokytojų klausimas žengia koja kojon su Švietimo įstatymo pataisa ir reikia tikėtis, kad per pastaruosius du metus ikimokyklinio ir priešmokyklinio mokytojų poreikis nebebus toks didelis. Nors dar nežinia, kada grupėse bus bent du ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo mokytojai, kad ugdymas būtų ne tik priežiūra, o mažo vaiko buvimas įstaigose būtų grindžiamas ugdomosios veiklos tyrimais, nuosekliu pasiekimų dokumentavimu. Kas domimės šiuo klausimu, žinome, kad tokios veiklos diagnostikos atliekamos mažose 3-5 vaikų grupėse, o mes turime vieną mokytoją su 20 vaikų.

Įvairios tarptautinės programos, kuriose jau dalyvauja ne tik ministerijos ir savivaldybių atstovai, bet ir ikimokyklinio ugdymo mokytojai, atvėrė jiems akis. Štai projekto „Inovacijos vaikų darželyje“ dalyvės dalinasi savo ankstesne Erasmus+ patirtimi: „Mes irgi sugebėtume atliki veiklos tyrimus ir ugdymą plėtoti kita linkme, jei turėtume tam galimybes“; „Turkijoje vienoje grupėje pusę dienos dirba 4 pedagogai, tada tikrai viskas, ką jūs sakote, įmanoma“; „Aš irgi norėčiau turėti tokias sąlygas kaip Regio Emilia, Italijoje ir taip ugdyti vaikus“. Ir mokytojai yra teisūs. Dabartinėje situacijoje dar anksti kalbėti apie ugdymo kokybę. Juk nė nepagalvojome apie mūsų darželių pedagoginio personalo darbo sąlygas: kiek laiko per dieną mokytojas realiai gali skirti ugdomajai veiklai; pravestos veiklos dokumentavimui, apmąstymui ir pokalbiams su tévais; naujų ugdomosios veiklos scenarijų rengimui.

Esama situacija įpareigoja atnaujinti priešmokyklinio ugdymo programą (2014). Reikia pradėti diskusijas, kaip ji bus rengiama ir kokia bus: koks turinys, kas akcentuojama. Norėtusi, kad ji nekopijuotų pradinio ugdymo programos turinio. Turime susitarti, ko norime: pločio ar gylio. Matyt, kiekvienas ikimokyklinio ugdymo mokytojas pasakyti: neskubinkime vaiko: reikia rasti laiko idėjoms išsakyti ir joms apmąstyti. Beveik pusantro šimto mokytojų, įsitraukusių į Projektą „Inovacijos vaikų darželyje“ (Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-01-0001), kurio tikslas – gerinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo praktiką skatinant pokyčius švietimo įstaigų veikloje, pastebi, kad kiekvienai parengtai veiklai reikia laiko, stebisi, kad

analogiška veikla, kurią anksčiau atlikdavo per valandą, dabar pareikalauja visos dienos arba visos savaitės po valandą. Kai veikla konstruojama iš didaktikos pozicijų, atsiranda naujos galimybės. Mokytojai tuo ir stebisi, ir džiaugiasi. O dar labiau juos džiugina įsitrukę, susidomėję jų ugdytiniai.

Šiaip idėja, kad priešmokyklinis ugdymas tėstusi du metus yra nebloga. Tai būtų pakankamas adaptacijos, socializacijos laikotarpis vaikams, kurie niekada nelankė darželio. Kita vertus, atsirastą galimybės rinktis, kas konkrečiam vaikui, atsižvelgiant į jo socialinę brandą ir asmeninę raidą tinka: du metai, ar vieneri, kad deramai pasirengtų mokyklai.

Pastarujų metų neuromokslo tyrimai rodo, kad ankstyvieji vaiko gyvenimo metai yra intensyvaus mokymosi ir sparčios raidos laikotarpis. Per pirmuosius gyvenimo metus vaiko smegenys vystosi stulbinančiu greičiu – apytiksliai 700 naujų neuronų jungčių susiformuoja per vieną sekundę. Moksliniais tyrimais įrodyta, kad šis procesas priklauso ne tik nuo genetinių ypatumų, bet ir nuo vaiko aplinkos, ankstyvojo ugdymo. (http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2018/05/Ugdymo-ankstiniimas_spaudai.pdf). Be to, tyrimai rodo, kad didžiausią naudą kokybiškas ankstyvasis ugdymas duoda vaikams iš socialiai nepalankios aplinkos. Jei rūpi kiekvienas žmogus, tai neturėtume susitaikyti su faktu, kad 1/3 vaikų iš jautrių šeimų niekada nelankė darželio. Todėl tokį vaikų įtraukimui, ankstyvojo ugdymo kokybei turime dėti visas savas pastangas: tiek ministerija, tiek savivaldybės, tiek universitetai (ir tyrimais, ir didaktinės medžiagos, metodinių rekomendacijų rengimu), tiek tėvai, tiek ugdymo įstaigos. Kita vertus, svarbu sukurti ikimokykliniam ir priešmokykliniam ugdymui tinkams edukacines aplinkas (tieka vidas, tiek lauko). Penki pirmieji gyvenimo metai tai aktyvaus fizinio judėjimo metai. Visa aplinka turi nevaržyti vaiko laisvės ir aktyvumo.

Prezidentūros dėmesys ikimokykliniam ugdymui rodo, kad Prezidentui ir jo komandai rūpi Gerovės valstybės programa ir ją įgyvendinti, suprantama, pradedama nuo ikimokyklinio ugdymo pokyčių, kad mažieji turėtų vienodas starto galimybes. Tai gal ir savivaldybėms derėtų susitelkti, paieškoti išteklių ir atkreipti dėmesį į stokojančius paramos. Sunkumų bus, bet jie įveikiami. Įsiminė prezidento patarėjos Vilmos Bačkiutės tarptautinėje konferencijoje „Mokytojų ugdymas XXI amžiuje: pokyčiai ir perspektyvos“ (Šiaulių universitetas, 2020 m. lapkričio 27 d.) pasakyti žodžiai, kurie gali būti kaip moto: *Visada gali būti kitaip. Niekada nebus taip pat. Mąstyk globaliai, veik lokaliai.*

Dirbkime!

Literatūra

Atviras laiškas Seimo nariams dėl mokyklos pradžios amžiaus ankstinimo [An open letter to the members of the Parliament regarding the early school age]. (2020). Lietuvos Tėvų forumas. <https://tevuforumas.lt/2020/11/atviras-laiskas-seimo-nariams-del-mokyklos-pradzios-amziaus-ankstinimo>

Dar 600 mokytojų galés įgyti galimybę mokyti kelių dalykų [Another 600 teachers will be able to gain the opportunity to teach several subjects]. (2020). Švietimo naujienos. <https://www.svietimonaujienos.lt/dar-600-mokytoju-gales-igtyi-galimybe-mokyti-keliu-dalyku>

Po dvejų metų – ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pokyčiai [Two years later - changes in pre-school and pre-primary education]. (2020). Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. https://www.smm.lt/web/lt/pranesimai_spaudai/naujienos_1/po-dveju-metuikimokyklinio-ir-priesmokyklinio-ugdymo-pokyciai

Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa (2014). Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija. [https://www.smm.lt/uploads/documents/Prie%C5%A1mokyklinio%20ugdymo%20bendroji%20programa\(3\).pdf](https://www.smm.lt/uploads/documents/Prie%C5%A1mokyklinio%20ugdymo%20bendroji%20programa(3).pdf)

Privalomojo ugdymo ankstinimas – kodėl tai svarbu? [Early compulsory education - why is it important?] (2017). Švietimo problemos analizė, 9(165). http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2018/05/Ugdymo-ankstinimas_spaudai.pdf

Summary

PRESCHOOL AND PRE-PRIMARY EDUCATION CHANGES: BOTH JOY AND WORRY

Rita Makarskaitė-Petkevičienė

Vilnius University, Lithuania

Journal's introductory article deals with preschool and pre-primary education actualities. At the end of November, the President of Lithuania signed Education law amendments. From the year 2023, the conditions for the social risk families bringing up preschool age children (5-6 years) should get better, because municipalities are obliged to ensure pre-primary education for all children. There were a lot of discussions up to that. Municipality and parents' forum and other organisation representatives expressed worries. Municipalities state lacking kindergartens, preschool and pre-primary education teachers, educational environments are not arranged for such age children, etc. Parent representatives fear if their children are not seated in a school desk as first formers, and learn from textbooks, and so on. This problem is essentially solved; 800 are planned to be requalified, among them preschool and pre-primary education teachers. The project "Innovations in the kindergarten" closing next year should significantly contribute to education content creation, and so on.

Changes in preschool and pre-primary education are grounded on neuroscience research and recommendations as well.

Keywords: preschool education, pre-primary education, education quality.

Received 19 November 2020; accepted 05 December 2020

Cite as: Makarskaitė-Petkevičienė, R. (2020). Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pokyčiai: ir nerimas, ir džiaugsmas [Preschool and pre-primary education changes: Both joy and worry]. Švietimas: politika, vadyba, kokybė / *Education Policy, Management and Quality*, 12(2), 54-57. <https://doi.org/10.48127/spvk-epmq/20.12.54>

Rita Makarskaitė-Petkevičienė

PhD, Associate Professor, Institute of Educational Sciences, Vilnius University, 9 Universiteto Street, LT-01131 Vilnius, Lithuania.

E-mail: rita.makarskaite-petkeviciene@fsf.vu.lt